

TANRI ŐEHRI

Aurelius Augustinus

Hazırlayan
Kadir Canatan

Eskiyeni Yayınları: 96

TANRI ŐEHİRİ

Aurelius Augustinus

Hazırlayan

Kadir Canatan

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŐTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

ANKARA ÖZGÜR MATBAACILIK
BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. TİC. A. Ő.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 46821)

1. Baskı: Nisan 2021

ISBN: 978-625-7673-07-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŐTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TANRI ŐEHRI

Aurelius Augustinus

Hazırlayan
Kadir Canatan

Ankara 2021

Prof. Dr. Kadir CANATAN

1960 Nevşehir/Hacıbektaş doğumlu. İlkokulu Mikail köyünde, ortaokulu Mucur'da (Kırşehir) ve liseyi Ankara Atatürk Lisesi'nde okuyan Canatan, buradan mezun olduktan sonra yurt dışına çıktı. 1984-1989 yılları arasında Rotterdam Sosyal Akademisi Sosyal Hizmetler Bölümü'nde yüksek eğitimini tamamladı. Bu eğitime paralel olarak bir yıl Erasmus Üniversitesinde sosyoloji okudu. 1989-1993 yılları arasında Amsterdam Vrije Universiteit'te Kültürel Antropoloji ve Sosyoloji eğitimi aldı ve mastır yaptı. 2001 yılında Erasmus Üniversitesi Sosyoloji dalında doktorasını tamamlayan Canatan, Utrecht Üniversitesi başta olmak üzere Hollanda'da birçok üniversite ve araştırma kurumunda görev yaptı. 2005 yılında Türkiye'ye döndü. 2008 yılında Balıkesir Üniversitesi'nde doçent, 2013 yılında İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi'nde profesör oldu. Halen aynı üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde kültürel antropoloji, sosyoloji ve sosyal hizmet alanlarında çalışmalarına devam etmektedir.

Flemenkçe ve İngilizce bilen Canatan, evli ve iki çocuk babasıdır. Yayınlanmış pek çok makale ve kitapları bulunmaktadır.

Kitaplarından bazıları:

Göçmenlerin Kimlik Arayışı, Endülüş Yay.

Bir Değişme Süreci Olarak Modernleşme, İnsan Yay.

Avrupa'da Müslüman Azınlıklar, İnsan Yay.

İslam Sosyolojisi, Beyan Yay.

Nisadan İnsana, Çıra Yay.

Kendi Gözlerimizle Görmek, Büyüyenay Yay.

Beyan ve Beden, Mana Yay.

Beyan Sosyolojisi, Mana Yay.

İnsan Fenomeni, Açılım Kitap

Din ve Laiklik, İnsan Yay.

Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm (Edisyon), Eskiyeeni Yay.

Beden Sosyolojisi, Açılım Kitap

Aile Sosyolojisi, Açılım Kitap

Sosyoloji Söyleşileri, Eskiyeeni Yay.

İbn Haldun Perspektifinden Bilgi Sosyolojisi, Açılım Kitap

İslam Siyaset Düşüncesi ve Siyasetname Geleneği, Doğu Kitabevi

Mukaddime Sözlüğü -Klasik Sosyal Bilimler Sözlüğü-, Eskiyeeni Yay.

Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi, Eskiyeeni Yay.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	11
Hayat Öyküsü	12
Augustinus'un Felsefesi	15
Eserleri	22
“Tanrı Şehri”: Yazım Gerekçesi, İçeriği ve Kavramsal Çatısı	24

İKİ ŞEHİRİN TEMELLERİ

Birinci Bölüm	
İki Şehrin Ortaya Çıkışı	33
İkinci Bölüm	
İnsanın Yaratılışı ve Kötülüğün Doğası	47
Üçüncü Bölüm	
İlk Günah ve İlk Ceza	59
Dördüncü Bölüm	
Günahın Sonuçları	65
Beşinci Bölüm	
İnsanlar Arasında İki Şehrin Başlangıcı	75
Altıncı Bölüm	
İkinci ve Üçüncü Çağ	89
Yedinci Bölüm	
Peygamberler Çağı	113
Sekizinci Bölüm	
Yeryüzü Şehrinin Gelişimi	121
Dokuzuncu Bölüm	
En Yüce İyilik	131
Onuncu Bölüm	
Son Yargı Günü	139
On Birinci Bölüm	
Lanetlilerin Cezası	149
On İkinci Bölüm	
Kurtuluşa Erenlerin Sonsuz Mutluluğu	159
DİZİN	169

ÖN SÖZ

Klasik eserleri değerli kılan etken, insanın varoluşu ve kaderi hakkında yapılan tartışmaların tarihine ışık tutmasıdır. Bugün tartıştığımız ve görece çağdaş insana özgü gördüğümüz pek çok mesele, aslında tarihte büyük düşünürler tarafından tartışılmış ve belirli biçimlerde çözüme kavuşturulmuştur. İyilik-kötülük, insanın iradesi, tarihin yürüyüşü, insan-Tanrı ilişkisi gibi konular sadece modern insanların tartıştığı konular değildir, bu sorunlar üzerinde çok erken tarihlerde insanoğlu, belki de bugün bile ötesine geçemediğimiz temel görüşler ortaya atmış ve biz hala onlardan çok şey öğreniyoruz. Bu nedenle olsa gerek ki şu Latince söz boşuna söylenmemiştir: “Ölüler dirilere hayatı öğretir.”

Augustinus’un en önemli üç eserinden biri olan “Tanrı Şehri” (*De civitate Dei contra paganos*), tüm yukarıdaki sorunların da tartışıldığı klasik bir eserdir. Bu eser bir yönüyle teolojik diğer yönüyle de felsefi bir değer taşımaktadır. Eserin nasıl okunacağı ya da nasıl bir eser olarak görüleceği pekâlâ tartışılabilir. Her şeyden önce Tanrı Şehri, Hıristiyanlığa özgü bir tarih felsefesi çalışması olarak okunabilir. Augustinus’un tarih kavrayışı diyalektiktir. Ama bu Hegelci ya da Marksçı anlamda bir diyalektik değildir. Augustinus, tarihi iyi ve kötü güçlerin bir çatışması olarak görse de bu çatışma tarihi ve insanlığı adım adım ileriye götüren bir süreç değildir. Başka bir deyişle tarih, ilerlemeci inancın varsaydığı şekilde hep ileri doğru yürümez. Ama her ne olursa olsun tarihin sonunda Tanrı Krallığı baskın gelecek ve kötülük ortadan kalkacaktır. Bu tarihsel çatışmalar yoluyla insanlığın kendi başına kat edeceği bir son değildir. Bu, Tanrı iradesiyle gerçekleşecek olan bir sondur. Ama bu son herkes için aynı anlam ifade etmemektedir.

İkinci olarak Tanrı Şehri, Kutsal Kitab'ın bir yorumu (tefsiri) olarak okunabilir ve bu açıdan o inançlılar için Eski ve Yeni Ahid'in bir açıklamasıdır. Çünkü bu eserde Augustinus yetkin bir otorite olarak sürekli biçimde bu metinlere başvurur ve kendi yorumlarını yapar. O yorumcu bir kimlikle karşımıza çıkmaktadır. Hayatında piskopos düzeyinde bir din âlimi olduğu da hesaba katılırsa, bugün bile Hıristiyanlık dünyasındaki kilise ve cemaatler onu büyük bir din azizi olarak anmakta ve çalışmalarına büyük bir değer vermektedirler.

Üçüncü olarak eser, kimilerince Orta çağın başında yazılmış bir erken ütopya kitabı olarak görülmüş ve Yeryüzü Şehri karşısında konumlandırılan Tanrı Şehri, Hıristiyanların toplumsal ve siyasal ütopyası olarak algılanmıştır. Eğer Augustinus kendi eseri hakkında bu değerlendirmeyi duysaydı, herhalde çok umursamazdı. Çünkü o bu kitabında olması gereken bir durumu değil, tarihte iki farklı misyonu temsil eden iki şehri (cemaati ya da devleti) anlatmaktadır. Belki kitabının İsa sonrası dönemi, gelecekte gerçekleşecek bir ütopya gibi okunabilir, ancak Augustinus buna yine de itiraz eder. Çünkü İsa sonrası dönem, onun açısından Kutsal Kitap'ta yazılmış bir senaryonun kendisidir ve inançlı insanlar bu dönemde yaşanacak olayları Tanrı iradesine göre şekillenecek bir gelecek tarihi olarak görmektedirler.

Dördüncü olarak Tanrı Şehri, bir teoloji ya da kelam kitabı olarak okunabilir. Çünkü kitabın yazılma gerekçesi, Romalı düşünürlerin iddialarına bir cevap verme kaygısına dayanmaktadır. Roma İmparatorluğu yıkıldığında, Romalılar bunun bir açıklamasını yapmak istediler ve çoğu zaman olduğu gibi bir "günah keçisi" buldular: Roma'yı yıkan etken Hıristiyanlıktır! İşte, bunun üzerine Augustinus oturdu ve uzun yıllar sürecek olan bu kitabı yazdı. Fakat bizim özetlemeye çalıştığımız bu çalışma, Romalılara karşı bir

savunma kitabı olarak yazılmış ilk ana bölümü değil, iki şehrin temellerinin ve gidişatının anlatıldığı ikinci ana bölümü içermektedir. Ama bu ana bölüm bile kendi başına okunduğunda, sürekli olarak Augustinus'un kendini filozoflar ve Romalılar karşısında, Hıristiyanlığın ve Katolik Kilisesi'nin öğretilerini savunma içinde olduğunu görürsünüz. Bu bakımdan Tanrı Şehri'nin bir Hıristiyan teoloji/kelam kitabı olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Beşinci olarak Tanrı Şehri, bir peygamberler ve tiranlar tarihi olarak da okunabilir. Çünkü Augustinus ilk insan ve ilk peygamber olarak kabul edilen Âdem'den İsa Mesih'e kadar gelip geçmiş peygamberlerin haberlerini anlatır. Ona göre peygamberler, Tanrı Şehri'nin temsilcileri olarak yer yüzünde Tanrı'nın adını ve O'nun izinde hak ve adaleti hep yüksekte tutmaya çalışmışlardır. Tarihte bilinen ve bilinmeyen kralları ve despotları Augustinus, Tanrı yerine kendi adını yücelten ve insanları yanlış istikamete sevk eden Yer yüzü Şehri'nin temsilcileri olarak konumlandırır. Bu anlamda tarih, Augustinus'a göre peygamberler ve tiranların tarihidir.

En son olmasa da son olarak Tanrı Şehri, daha dar ve spesifik anlamda Augustinus'un kendi hayatı ve bu hayat içinde şekillenen düşünceleri olarak okunabilir. Daha sosyolojik bir temelde onu ve düşüncelerini anlamak gerekirse, onun "*İtiraflar*" kitabı ile "Tanrı Şehri" kitabını eşzamanlı olarak okumak gerekir. "*İtiraflar*", onun hayatının akışı içinde düşüncelerinin nasıl evrildiğini çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Tanrı Şehri'ni hayatının son evresinde yazdığı dikkate alınır, düşüncelerinin en gelişmiş biçimine bu eserde rastlanır. Bu onun olgunluk eseridir.

Nasıl okunursa okunsun, Tanrı Şehri hem tarihi hem de güncel değeri olan bir eserdir. En genel anlamda Batı düşünce tarihinin bir halkasını, daha dar anlamda Hıristiyanlık düşünce tarihinin önemli bir evresini anlamak için

mutlaka okunması gereken bir eserdir. Bu eseri Türkçeye aktarmış olmaktan büyük bir onur ve mutluluk duyduğumu belirtirken, bunun kitabın bir çevirisi olmadığını da hatırlatmak isterim. Elinizdeki çalışma, Tanrı Şehri hakkında fikir vermek üzere yapılmış bir özetleme çalışmasıdır. Her bir bölümün -kendi adıma okurken-, temel fikirlerini ve tartışma noktalarını yansıtmaya çalıştım. Orijinal dili Latince olan bu eseri Hollandacasından okuyup özetledim. Bazen cümlelerin uzunluğu ve karmaşıklığı sorun çıkarılmışsa da konuyu enine boyuna tartışması ve zaman zaman tekrarlar yapması işimi kolaylaştırmıştır.

Başta ilahiyat ve felsefe camiası olmak üzere tarih felsefesine, kutsal metinler ve yorumlarına, Hıristiyanlık düşüncesine ve bu düşüncenin önemli bir halkasını oluşturan Augustinus'un kendi düşüncelerine ilgi duyan tüm okurlara armağan ediyorum.

Kadir CANATAN
Çiftlikköy, Nisan 2021